

Ahval, 20 Nisan 2020

Televizyon başında sıkıntı basınca terbiyesizliğin iki türlü olduğunu düşündüm.

Birinci tür, çirkin lafları, saygısız davranışları, küfrü içeriyor. Bunlar hemen görülür, göze batar ya da en azından sezilirler. Genellikle bu terbiyesizliği yapanlar ne yaptıklarının bilincindedirler; bile bile yaparlar. Bir an pişman olurlarsa, davranış da değiştirebilirler.

Bu türe bazen hakaret denir. Ayak takımı arasında daha yaygındır; ama efelenmek isteyen siyasiler de, kendilerini güvende hissettikleri oranda bu çirkin yolu kullanırlar. Aynı terbiye düzeyini paylaşanlar bu davranışları beğenirler. Beğenmenin sağladığı ödüllendirme ile (reinforcement) bu davranışlar tekrarlanır ve toplum içinde yaygınlaşır.

Öte yanda, biz yaşlıların eskiden beri kullandığımız terimle söylersek, “aile terbiyesi” almış olanlar, bu tür terbiyesizliğe tepkisel davranırlar. Bu tür davranışları yapanları eleştirirler, şu an benim yaptığım gibi. İki grup vatandaş karşı karşıya gelir ve umulur ki uzun sürede terbiye egemen olacak. Zaten insan umut etmeden yaşayamaz diye bir söz vardır!

Ama bir de pek fark edilmeyen terbiyesizlik vardır. O terbiyesizler ise yaptıklarının bilincinde değillerdir. Yaptıklarını bile bile yapmazlar. Onlarda terbiyesizlik içselleştirilmiştir. En normal şeyi yaptıklarına inanırlar. Diyelim, müdürün karşısında, başını kaldırmasını ve neden ayakta beklediğinizi sormasını beklersiniz; ama o önündeki kâğıtlarına bakmaktadır. En doğal biçimde, çünkü o bir müdürdür!

Bu tür bir terbiyesizlik zamanla toplumca normal davranış olarak algılanmaya başlayabilir. İşte o zaman, uzun sürede terbiyesizliğin gerileyeceğini bekleyenlerde karamsarlık belirir. Görgüsüzlüğün bu türü norm olabilir, böyle algılanabilir ve daha kalıcı olabilir.

Geçenlerde televizyonda sağlık bakanı Fahrettin Koca’yı izlerken (14/4 Salı günü) bir an gittikçe içimin karardığını hissetmeye başladım.

Covid-19’la ilgili haberler kötüydü ama sıkıntım yalnız o değildi. Günlerdir bütün dünyayı saran salgın haberinin kötü olması maalesef “normaldi”, kötümser haberleri zaten bekliyordum, rakamlar şaşırtıcı değildi, hiç hoş da değildi, ama o gerilimli sıkıntımın kaynağı başkaydı.

Ekranda “Bakan birazdan lütfedecek” anlamında bir altyazıyı bir saattir izliyordum. “Birazdan” kaç dakikadır? Kendimi fena halde aşağılanmış hissediyordum. Bakanın söyleyecekleri milyonlarca insanın günlük hayatıyla, hatta yaşayıp yaşamayacaklarıyla ile ilgili haberlerdi. Neden bekletir?

Pek çok “uygar” ülkede olduğu gibi (“uygar” olmak/olmamak sözü kulağa pek hoş gelmiyor ama daha uygun kelimeyi de bulamadım) ilgili bilgilendirmenin hangi saate olacağı önceden bildirilemez miydi? Özellikle bu, her gün tekrarlanan rutin bir iş ise.

“Beklesinler! Ne olmuş ki, ben hazır olunca konuşurum, bakanım ben!” dercesine…

Bilgilendirme “şu saatte” olacak demek o kadar zor mu? Milyonları bekletmektense, beş on kişinin işlerini daha disiplinli ve programlı yapmaları zor mu? İşte ikinci tür, üstün asta (aşağı gördüğüne) terbiyesizliği derken bunu kastettim.

Vaktime, kaygılarıma, stresime tam saygısızlık edilmesiydi yaşadığım. Ve en kötüsü bu durumun normalmiş gibi her gün tekrarlanması. O an milyonlarca izleyiciyi düşündüm ve iki üç kişinin vurdumduymazlığını.

Durumun bilimsel terimi belki “empati eksikliğidir” ama bu kabalığa pek uymayan bir incelik içerir “empati” kelimesi. Vurdumduymazlık, sıradan vatandaşın aşağı görülmesidir; minnacık kendini dev aynasında görme temelse “empati” sözü, tepkimi temsil etmek için hafif kalıyor.

Sonra ikinci dalga geldi, Bakan ülkedeki durumu anlattı. Başarıdan başarıya uçuyormuşuz adeta! En temel müjde, vaka sayısının artma hızının azalıyor olması. Yani vaka sayısı artıyor, ölümlerin sayısı da artıyor, ama artmanın hızı artarak artmıyor, azalarak artıyor. Türkiye’nin durumu başka ülkelere göre daha iyi imiş.

Doğru, ama komşularıyla kıyaslayınca, bölgeye göre, (İran hariç) durum nedir? Üç gün öncesinde, bir milyon nüfus başına ölümler şöyle: Azerbaycan iki, Ermenistan yedi, Bulgaristan sekiz, Yunanistan 11 iken, Türkiye’de 22.

Şimdi de benimle alay ediliyormuş, aptal yerine konuluyorum hissine kapıldım. Bakanın kendine övgüleri devam etti:

“'Filyasyon kelimesini çok duydunuz. Bu kelimeyi ileriki günlerde unutmayacaksınız. Bu kelime bunu hak ediyor. Filyasyon bulaşıcı hastalıkla ilgili temas zincirinin taranmasının adıdır. Vaka artışının erkenden düşüşe geçmesini biz bu filyasyonla sağladık. Pozitif tanı konan hastaların her birinin son üç gün içinde temas ettiği bütün kişilere ulaşıp, onları taramaya çalıştık. Filyasyon yöntemini bizim gibi uygulayan hiç olmadı.”

“Acaba televizyonu kapatsam mı?” diye düşündüm. Daha geçenlerde umreden gelenlere

izolasyon etme derine “uydurmasyon” bahanelerle kontrolden geçirilmeden gönderilmediler mi? Filyasyon pek çok ülkede, en sıradan metot olarak uygulanıyor ama, gerçekten, böylesini uygulamıyorlar!

Sahi filyasyonun en iyisini yine Türkiye mi yaptı? Türkiye yine tek ve birinci! Bu acılar yaşanırken Türk’ün Türk’e milli reklam yapması çok acıydı. Hele o yüzde 2,1 ölüm oranı! Günlerce aynı oran, emir almış gibi aynı sayı yerinden kımıldamıyor. Ölümler artarken vaka sayısını da artırarak sağlanan sabit bir yüzde 2,1. Bunda da dünyada birincisi.

Vatandaş devlet ilişkisi ters raya oturtulmuşsa ikinci tür terbiyesizlikler yoldan çıkmamak, “yola devam” anlamındadır. Yaşam biçimine dönüşmüş terbiyesizlik. Üstte olanın keyfiliği kabul gördüğünde insanlar da sitem etmez olurlar; bu da bir kabullenme, biat etme, denge kurma, tahammül etme ve daha rahat hissetme biçimi olabilir.

Ben artık akşamları saygısızca bekletilmek istemediğim için canlı yayını beklemiyorum. Durumu gururuma yediremiyorum, kendime olan – o da ne kararsa -saygımı korumak istiyorum. Daha geç saatlerde bir yerlerden alıyorum haberleri.

Ahval